

	Јавна здравствена установа Болница „Свети Врачеви“ Бијељина Српске Војске 53			ПР-10-057
Процедура за спровођење индивидуалног породичног и групног савјетовања на ХИВ и АИДС				
Страна 1 од 5	Издање:	Важи од:	Одобрио	Копија број
	1	2022-01-27	Проф. др Златко Максимовић	Е

1. ПРЕДМЕТ И ПОДРУЧЈЕ ПРИМЈЕНЕ

Спровођење индивидуалног, породичног и групног савјетовања на ХИВ и АИДС.

1.1 Предмет процедуре

Овом процедуром се дефинише спровођење индивидуалног, породичног и групног савјетовања за ХИВ И АИДС.

1.2 Подручје примјене

Ова процедура се примјењује само у ДПСТ центру ЈЗУ Болнице „Свети Врачеви“ Бијељина.

1.3 Надлежности за примјену

За примјену процедуре надлежан је директор и савјетник у ДПСТ центру.

1.4 Искључења

Нема.

2. ВЕЗА С ДРУГИМ ДОКУМЕНТИМА

2.1 Референтни документи

- Протокол ДПСТ центра.

2.2 Остали документи

- Анекс 15: Скраћенице

3. ТЕРМИНИ И СКРАЋЕНИЦЕ

3.1 Термини

- **ДПТС центар** - мјесто гдје је кроз индивидуални приступ омогућено давање информација и савјета о ХИВ-у/АИДС-у, анонимно и добровољно ХИВ тестирање оних који желе да сазнају свој ХИВ статус, те пружање помоћи при упућивању ради медицинске, психолошке и социјалне помоћи.
- **ДПСТ савјетник** – Особа која је прошла посебну обуку за ХИВ савјетовање. Поред пружања информација о ХИВ-у, савјетник помаже клијенту да направи избор о ХИВ тестирању на основу информација и у усвајању праксе безбједног понашања како би смањио ризик преноса ХИВ-а и олакшао суочавање с психосоцијалним утицајем позитивног ХИВ теста.
- **Период имунолошког прозора** – Временски период од ризичног контакта/ контакта са вирусом (инфекције) до појаве детектабилних ХИВ антителија. Зависно од осјетљивости различитих тестова, овај период може трајати од 28 дана (тестови пете генерације) до шест мјесеци (прва генерација).

3.2 Скраћенице

- **ДПСТ** - добровољно, повјерљиво савјетовање и тестирање на ХИВ - представља повјерљив разговор клијента, који жели да се тестита на ХИВ и савјетника – посебно едукованог љекара.

Болница Бијељина	Страна 2 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-057
		1	2022-01-27	

- ХИВ - је вирус хумане имунодефицијенције, који слаби имунолошку отпорност организма нападајући и уништавајући ћелије имунолошког система и спречавајући га да се бори против других бројних инфекција.
- АИДС - синдром стечене имунодефицијенције.
- ПЕП - Постекспозицијска профилакса.
- АРВ/АРТ - антиретровирусни лијекови – антиинфективни лијекови који се користе за лијечење инфекција изазваних ретровирусима.

4. ОПИС ПОСТУПКА

ДПСТ процес састоји се од савјетовања прије тестирања, тестирања и савјетовања после тестирања. Савјетовање је повјерљив разговор између клијента и савјетника који клијенту треба да омогући да превлада стрес и донесе личну одлуку у односу на ХИВ/АИДС. У току овог разговора процјењује се лични ризик у вези с преношењем ХИВ-а и појашњава начин како спријечити инфицирање, концентришући се притом на емоционалне и социјалне везе са могућом или већ постојећом инфекцијом ХИВ-ом. Уз пристанак клијента, савјетовање се може проширити и на супружнике, сексуалне партнере или блиске рођаке (тзв. породични ниво савјетовања, са концептом подијељене повјерљивости). Савјетовање је процес који може да укључи и више састанака, али и праћење након добијања резултата теста. Савјетовање се може урадити на било којем мјесту гдје се нуди могућност за миран, неометан и повјерљив разговор. Осим индивидуалног савјетовања и породичног нивоа савјетовања, оно може бити и групно, али га мора пратити индивидуално савјетовање. Савјетовање може бити и савјетовање у заједници, које обавља едуковани припадник заједнице (НВО, вјерске организације и сл.). То савјетовање се обавља на мање формалним мјестима у заједници и зато се клијент може осјећати опуштеније. Проблем овог вида савјетовања је то што га мора пратити тестирање (узимање крви за тестирање) и саопштавање налаза након тестирања, а то, према нашим прописима, могу радити само здравствени радници. Из тог разлога, препоручује се да се савјетовање базирано на заједници обавља искључиво као групно савјетовање, након чега би услједило индивидуално савјетовање, у складу с нашим прописима.

Савјетник би требало да:

- обезбиједи довољно времена за разговор, који се често не може ограничити на стандардом предвиђених 20 минута;
- обезбиједи повјерљивост података о клијенту и упозна га с тим;
- разговара с клијентом о разлозима за тестирање, те о резултатима који се могу очекивати;
- провјери клијентово разумијевање инфекције ХИВ-ом и путева преношења ХИВ-а;
- пренесе информације о могућим начинима заштите од ХИВ-а;
- пренесе информације о методама заштите које су одговарајуће за тог клијента;
- понуди тачне информације о ХИВ-у, које могу помоћи у доношењу одлуке о добровољном и информисаном пристанку;
- објасни значење теста на ХИВ и очекиваних резултата;
- упозна клијента са значењем појма „период прозора“;
- објасни процедуру тестирања;
- објасни да у сваком моменту клијент може на властити захтјев одустати од тестирања;
- обезбиједи информисани пристанак клијента на тестирање и савјетовање (довољно је и усмени), писмену сагласност клијента прије тестирања на ХИВ (сагласност потписује савјетник), уколико се не ради о анонимном тестирању;

Болница Бијељина	Страна 3 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-057
		1	2022-01-27	

- додијели идентификациону шифру клијенту, која ће га даље пратити у свим медицинским поступцима неопходним код тестирања на ХИВ.
- Савјетник не би требало да:
- засипа клијента информацијама које могу замаглити његово разумијевање поступака;
- појашњава шта је клијент желио да каже;
- прекида разговор кад види да клијент инсистира на некој теми која је само њему важна;
- предвиђа резултат тестирања;
- доноси одлуке у име клијента;
- преузима одговорност за понашање клијента;
- износи личне или моралне процјене о клијенту или његовом начину живота и понашању.

Парове и партнере треба охрабрити да заједно потраже савјетовање и тестирање на ХИВ, што промовише обострано откривање ХИВ статуса и повећава прихватање превентивних мјера, а нарочито у случајевима дискордантних парова. Савјетовање прије и након тестирања могу се обавити појединачно, ако то један од партнера преферира, те откривање сопственог статуса свом партнеру у том случају није неопходно.

Добра је пракса да се дио савјетовања обави заједно – у пару, а други дио индивидуално – појединачно, како би се лакше разговарало о најделикатнијим детаљима који су неопходни за квалитетан ДПСТ.

Савјетовање и тестирање парова има бројне предности. То укључује и прихватање превентивних стратегија од стране парова: употреба презерватива, АРТ-а, ПЕП-а, практиковање мјера превенције вертикалне трансмисије, као и адхеренције на АРТ, те на тај начин редуковање ризика за трансмисију ХИВ-а, као и морбидитета и морталитета. Тестирање партнера особа с ХИВ-ом јесте ефикасан начин идентификовања и откривања већег броја особа с ХИВ-ом које могу имати користи од третмана.

Савјетовање и тестирање парова и партнера је добровољно, уз информисани пристап. Здравствени професионалци морају подржати евентуалну пацијентову одлуку да се не тестира заједно с партнером. Ризик од трансмисије ХИВ-а може се минимизирати савјетима за ХИВ-негативног и ХИВ-позитивног партнера. У серодискордантној вези, ХИВ-негативни партнер требало би да охрабри свог ХИВ-позитивног партнера да редовно узима антиретровирусну терапију, која потпуно редукује инфективност уколико виремија постане недектибилна. Савјетник треба да охрабри ХИВ-негативну особу да:

- редовно и правилно употребљава кондоме, што може превенирати не само трансмисију ХИВ-а него и остале полно преносиве болести;
- практикује мање ризично сексуално понашање (орални сексуални однос је мање ризичан од аналног или вагиналног, инсертивни однос је мање ризичан од рецептивног односа);
- има могућност постекспозицијске профилаксе у року од три дана ако је била изложена ризику од ХИВ инфекције;
- се тестира на ХИВ најмање једном годишње или чешће – сваких 3–6 мјесеци;
- се тестира, по потреби, и на друге полно преносиве болести и охрабри партнера да учини исто.

Савјети за ХИВ-позитивног партнера у серодискордантној вези јесу да:

- редовно користи антиретровирусну терапију;
- редовно и исправно користи презервативе;

Болница Бијељина	Страна 4 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-057
		1	2022-01-27	

- одабере мање ризично сексуално понашање;
- разговара са својим партнером о профилакси након могућег излагања ХИВ-у;
- се тестира и, по потреби, лијечи полно преносиве болести.

Уколико су оба партнера инфицирана ХИВ-ом, треба и даље да користе презерватив, јер се на тај начин штите од реинфекције или суперинфекције неким новим типом ХИВ-а, који може довести до брже прогресије болести, као и до потребе да се промијени АРВ терапија због могуће резистенције вируса на терапију коју већ прима. Групно савјетовање може се користити у изузетним ситуацијама, када се ради о изолованим или тешко приступачним групама (затвори, мање групе у теренском раду), али за сваког појединца из групе мора услједити индивидуално савјетовање. Наиме, савјетовање прије тестирања састоји се из двије радње:

1. Давање информација: Клијенти морају добити основне информације о ХИВ инфекцији, развоју, тј. напредовању инфекције, путевима преношења и начинима превенције, објашњења о тумачењу будућег теста и могућностима лијечења ХИВ инфекције.

2. Индивидуално савјетовање: Савјетник помаже клијенту да спозна своја ризична понашања и препозна начине, односно могућности свођења ризика од заразе ХИВ-ом на најмању мјеру.

Давање информација је некада врло добар начин групног савјетовања, али индивидуално савјетовање не смије изостати уколико се жели постићи пуни ефекат превентивног савјетовања прије тестирања.

Тестирање на ХИВ дефинише се као скуп процедура тражења ХИВ антители, односно ХИВ антигена/ХИВ РНА код клијента, без обзира на то да ли је то препоручио здравствени радник или је захтијевао клијент.

У савременом свијету сусрећемо се с бројним изазовима условљеним појавом нових, али и епидемијама постојећих болести. Особе које се присилно нађу у затвореном окружењу (притвор, затвор или други облик заједнице ограниченог кретања), уз ограничење слободе кретања, имају право на живот и здравствену заштиту, коју им је дужна обезбиједити држава, која је наметнула и проводи ограничење слободе кретања. Све је већи број особа у затвореном окружењу које је доказано препознато као додатни ризик за настанак епидемија због повећане интеракције између ограниченог броја људи, нарочито због убризгавања дрога, сексуалног насиља, незаштићених сексуалних односа, тетовирања, пирсирања и недовољних смјештајних капацитета. Савјетовање и тестирање на ХИВ, али и на узрочнике других заразних болести (вирусни хепатитиси, туберкулоза, полно преносиве болести, опортунистичке инфекције и др.), саставни је дио свеобухватне здравствене заштите. Превенција у затвореном окружењу мора укључивати и мјере смањења штета, као што су опиоидна супституијска терапија, замјена игала и шприца те бесплатна подјела презерватива, а да затворене особе не трпе никакве санкције због кориштења тих услуга. Није довољно подстицати тестирање на ХИВ, него је потребно учинити тестирање дијелом свеобухватне здравствене заштите, која укључује превенцију инфекције, тестирање на узрочнике болести, приступ лијечењу те подршку у процесу лијечења и опоравка. О могућностима тестирања на ХИВ и друге заразне болести особе треба да буду информисане на уласку и редовно током свог боравка у затвореном окружењу.

Правила условљеног и обавезног тестирања на ХИВ треба измијенити и подстицати препоручено савјетовање и тестирање на ХИВ које неће бити услов за остваривање бољег положаја унутар затвореног окружења. Особе које живе с ХИВ-ом не треба издвајати у посебне смјештајне јединице. Свим особама у затвореном окружењу треба обезбиједити могућност савјетовања и тестирања на ХИВ на основу властитог захтјева код обученог здравственог особља институције у којој је особа трајно смјештена или у другим

Болница Бијељина	Страна 5 од 5	Издање:	Важи од:	ПР-10-057
		1	2022-01-27	

институцијама, поштујући вољу и иницијативу затворене особе, без отежавања приступа условљавањем или бирократским процедурама. Ако здравствено особље институције не посједује вјештине према начелима рада за савјетовање и тестирање на ХИВ, тј. није сертифицировано, институција ће обезбиједити савјетовање и тестирање путем сертифицираних савјетника с искуством те предузети напор да се особље институције сертифициује у склопу сталног унапређења квалитета здравствене заштите особа у затвореном окружењу.

Током пружања редовних мјера здравствене заштите, затвореним особама треба понудити могућност ХИВ тестирања. С циљем правовременог пружања цјелокупне здравствене заштите, ХИВ тестирање треба препоручити:

1. затвореним особама код којих се примијете знакови и симптоми развијене ХИВ болести, због заустављања даљег имунолошког пропадања;
2. затвореним особама код којих се дијагностикује трудноћа, због превенције вертикалног преноса.

Приликом сваког тестирања на ХИВ треба тражити пристанак затворене особе, уз претходно објашњење карактера и сврхе тестирања, те могућности које произлазе из познатог ХИВ статуса.

Здравствено особље у институцијама затвореног окружења треба да буде информисано и редовно едуковано о политикама савјетовања, тестирања и лијечења ХИВ болести (укључујући и право на одбијање тестирања на ХИВ) да би могло квалитетно пружати услуге затвореним особама, али и особама које професионално бораве у затвореном окружењу. Едукација мора наглашено укључивати информације и вјештине о ризицима и специфичностима тестирања на ХИВ, мотивисању с циљем пристанка на тестирање на ХИВ, повјерљивости те савјетовању после тестирања, без обзира на исход тестирања на ХИВ. Програми савјетовања и тестирања на ХИВ у затвореном окружењу морају бити саставни дио ширих, државних и међудржавних напора за постизање циљева спрјечавања ширења и елиминације инфекције ХИВ-ом до 2030. године („95-95-95“). Сталним праћењем и анализом резултата савјетовања и тестирања на ХИВ у затвореном окружењу треба тражити простор за унапређење система, уз унапређење људских права затворених особа, укључујући приступ лијечењу.

5. ПРИЛОЗИ И ОБРАСЦИ

5.1 Прилози

Нема.

5.2 Обрасци

Нема.